

O'TKIR XOSHI MOVNING „DUNYONING ISHLARI“ ASARIDA ONA SIYMOSI.

Jo'raqulova Shoxzoda

Farg'ona davlat universiteti Ingliz tili va adabiyot fakulteti 2-kurs

Annotatsiya: Mazkur maqola taniqli yozuvchi O'tkir Hoshimovning "Dunyoning ishlari" asarini tahlil qilish bilan bir qatorda, unda yoritilgan dolzarb mavzularni yangicha turda baholashga qaratilgan. Maqolada muallifning asosiy e'tibori O'tkir Hoshimov tomonidan yaratilgan ona obrazining sharq ayoli matonati-yu muruvvatini nechog'li aks etgani tahlil etilgan. Ishdagi umumlashma xulosalar asarning ma'naviy-axloqiy qimmatini yoritishga xizmat qilgan.

Kalit so'zlar: axloq, ona, sharq ayoli, zamon, qissa, hikoya, ona siymosi.

Salkam qirq yil muqaddam yozilgan O'tkir Hoshimovning "Dunyoning ishlari" qissasi ushbu ta'kidning dalili sifatida keltirilishi mumkin. O'zining adabiy janriga ko'ra, qisqa hayotiy qissalarning jamlanmasi, ko'p hollarda insholar yig'indisiga qiyoslanishiga qaramasdan, ushbu "doston" o'z ichiga nafaqat muallifning onasi haqidagi fikr-mulohazalari va ichki kechinmalari, balki zamonning, uning atrofidagi insonlarning ichki va tashqi ko'rinishlariga bag'ishlangan.

Qissadagi "Ona" obrazi, muallifning faqatgina o'tgan voqealarni tasvirlash bilan chegaralanib qolgan yoki o'z onasi timsolida ideal ona obrazini tadbiiq etishga harakat qilgan, deb ta'kidlash o'quvchining asarni to'liq o'qib tushunchaga ega bo'la olmaganidan dalolat beradi. Muallifning onasi o'z harakatlari, qarashlari, fikr-mulohazalari bilan aynan sharq ayoli obrazini to'liq tasvirlaganini yaqqol ko'rishimiz mumkin.

Ona siymosi dunyodagi barcha xalqlar uchun muqaddas va mo'tabardir. Ularni birlashtirib turuvchi mushtarak fazilatlar bisyor, albatta. Lekin, ayni vaqtda, har bir xalqqa, millatga mansub ona siymosi o'z fe'l-atvori, tabiati, ichki va tashqi dunyosi, hatto, portreti bilan muayyan darajada farqlanib turadi. Ona butun bir xalq, butun bir millatning o'ziga xosligi, shakllanishi, namoyon bo'lishida alohida o'rin tutuvchi siymodir, va, ayni vaqtda har bir inson kabi jamiyat, muhit, sharoitning vakili sifatida o'ziga xos bir individumdur. «Odamning qalbida qanday olijanob tuygular mavjud bo'lsa, ularning barchasi avvalo onadandir»

O'zbek adabiyotida ona obrazining go'zal va betakror namunalarini yaratgan yozuvchilardan biri O'zbekiston xalq yozuvchisi O'tkir Hoshimovdir. Adib asarlarida Ona obrazi shu qadar mustahkam va muhim o'rin tutadi, ularsiz hatto yozuvchining yaxlit ijodini tasavvur qilish qiyin. Ona insonga hayot beradi, yuvib-taraydi, tarbiyalaydi. Ona uchun eng to'tiyo narsa, o'g'ilmi-qizmi, uning farzandi. Ona o'z

farzandi uchun hamma narsaga, hatto jonini qurbon qilishga ham tayyor. Shuning uchun bo'lsa kerak, ona haqida behisob she'rlar to'qilgan, dostonlar yozilgan, kattakatta asarlar bitilgan. Kichik maqollardan tortib, muborak hadislarimizgacha ona madh etiladi, e'zozlanadi. Shu jihatdan —Dunyoning ishlari qissasi xarakterlidir. Albatta, bu asardan ta'sirlanmay bo'lmaydi. Bu asarni hissiyotsiz o'qish mumkin emas. "Dunyoning ishlari" asarini ONAga qo'yilgan abadiy yuksak ehtirom ramzi deyish mumkin. Bu qissa katta-kichik novellalardan iborat. Biroq ularning barchasida hammamiz uchun eng aziz odam — onam siymosi bor. Muallifning bu qissasini o'qigach, hayotga bo'lgan munosabatingiz keskin o'zgaradi. Bu asarda o'zbek xarakteri, o'zbek ayoli shunday chiqoyli ochib berilganki, xullas yuz marta eshitgandan, bir marta o'qigan yaxshi. —Dunyoning ishlari insonlarga ko'p foydasi tegadigan asar.

Zamonning tartib-taomillari, ateistik targ'ibotning jamiyatning barcha jabhalariga qaratilganiga qaramasdan, insoniylik, insof singari yuksak xislatlarni saqlab qolish va uni o'z farzandlarining tarbiyasida qo'llashi aynan sharq ayolining fazilatlaridan biridir. Misol tariqasida, qissaning "Ikki afsona" hikoyasida muallif onasining barvaqt turib, ko'cha supurib ishlaganini eslab o'tadi. Unda vaqt o'tgani sari akasining onasiga shu ishni qilmasligi haqidagi so'zlariga alohida e'tibor qaratish lozim. Insonning halol mehnat qilib, peshona teri bilan hayot kechirishi dindan xabardorlik sifatida onaning har qanday halol mehnatning aybi yo'qligi haqidagi so'zlari bilan ta'riflanadi. Ushbu holatning alohida e'tiborga sazovor jihati shundaki, onaning halol luqma bilan farzandlarining qornini to'q, ustini but tutishi, o'zidagi halovatning mavjudligi, uning o'z mehnati bilan (eng oddiy ish bo'lsa-da) g'ururlanishi va insofidan dalolat beradi. Shu bilan birga, ta'kidlash joizki, ijtimoiy-psixologik jihatdan onalik tuyg'usi insonning boshqa hayotiy talablari (yashash, ovqatlanish va boshqa) bilan bir qatorda barobar turuvchi xislatdir. Muallifning "Gilam paypoq" hikoyasida, onaning deyarli yalangoyoq holatida bolasining umri, uning sog'lig'i uchun o'zining sog'lig'idan voz kechishga, kerak bo'lsa, uning o'rniga o'zi ajalga tik qarashga tayyorligidan buni yaqqol ko'rish mumkin. Tibbiyot nuqtai nazaridan qaralganda, og'ir homiladorlik holatlari yoki tug'ruq vaqtida onaning va bolaning hayotiga xavf bo'lgan holatlarda, deyarli barcha shifokorlar bolaning umridan voz kechgan holda onani qutqarishga bel bog'lashadi. Ushbu mantiqqa asosan, ona yana bola ko'rishi mumkin, ammo bola onani qaytara olmaydi. Lekin, muallif hikoyasining mantig'i hech bir narsa ona hissiyotidan ustun emasligidan dalolat beradi.

Umuman olganda, qissadagi hikoyalarga zamon va atrof-muhitning mantiqiy mahsuli sifatida qarash xatolikka yo'l qo'yishga sabab bo'lishi mumkin. Zamonning

muallif onasiga bo'lgan munosabati, muhabbatining turtkisi bo'lmagan bo'lib, qissaning asosiy ichki ma'nosi sifatida nafaqat muallif onasining xislat va fazilatlarini balki, atrofdagi insonlarning fazilatlarini ta'riflash, ularning ichki ko'nikmalari orqali o'zining xatolarini ko'rsatishga bag'ishlanganligi haqiqatning bir tomonidir. Asardagi hikoyalar turli voqealar bayoniga bag'ishlangan bo'lsa-da, ularda ona– Hakima aya obrazi tutashtiruvchi ip bo'lib o'tadi, voqealar rivoji bevosita yoki bilvosita tarzda ona taqdiriga borib taqaladi. Yozuvchining o'zi ham bu fikrni tasdiqlaydi: —Bu qissa katta-kichik novellalardan iborat. Biroq ularning barchasida men uchun eng aziz odam onam siymosi bor.... Bu odamlarning qismati ham qaysidir jihati bilan onaga bog'langan.

Xulosa qilib aytganda, qissada ona qiyofasi keng va to'laqonli tavsiflanadi. Bu tavsiflanish jarayonida adibning adabiy mahorati va individual uslubi ko'zga tashlanadi. Darhaqiqat, ona haqida kimlar nima demagan. Dunyoda biror bir shoir yoki adib bo'lmasinki, ona haqida qo'shiq to'qimagan, kuylamagan bo'lsa. Ona bor, olam bor; ona bor, odam bor; ona bor, Vatan bor, deyishadi. Chindan ham ona kabi tabarruk va aziz, ona kabi muqaddas va mehridaryo, ona kabi mard va jasur, ona kabi xokisor va kechirimli inson olamda topilmasa kerak. Shundan bo'lsa ajab emaski, ona mavzusi O'tkir Hoshimov uchun navqiron, abadiy tugallanmas ilhom manbaidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Gandi, I. (2018). Indira Gandi hayoti va siyosiy faoliyati. Hindiston Milliy kongresi oldidagi nutqi. – Moskva
2. Ahmad, S. Dunyoning ishlari qissasi haqida [elektron kitob] // <http://kutubxonachi.uz/documents/asar/adabiyot/o-zbek/pdf/o-tkirhoshimov/dunyoning-ishlari-qissa/#gsc.tab=0>
3. Vagner, V. (2005). Qiyosiy psixologiya biologik asoslari. – Aql va idrok.
4. Aryes, F. (2019). Go'dak va eski tartib davridagi oilaviy hayot. Hayot bosqichlari bo'limi. – Nyu York: Fency.
5. Umumiy siyosatshunoslik lug'ati. (2018). – Moskva.

